

¹Юрій Лукомський, ²Зеновій Федунків,

¹Доцент кафедри архітектури та реставрації,
к. арх., Національний університет «Львівська політехніка»,
м. Львів e-mail: skif@i.ua

ORCID: 0000-0002-2096-3272

²к.і.н., доцент кафедри архітектури і містобудування
Інституту архітектури, будівництва та енергетики
ІФНТУНГ, м. Івано-Франківськ
e-mail: zen21fed@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2531-7293

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА ФУНКЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄКТІВ XVI–XVIII СТ. ГАЛИЦЬКОГО ЗАМКУ ЗА ІСТОРИЧНИМИ, КАРТОГРАФІЧНИМИ І АРХЕОЛОГІЧНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ

IDENTIFICATION AND FUNCTIONAL FEATURES OF THE 16TH–18TH CENTURY OBJECTS OF THE HALYCH CASTLE ACCORDING TO THE HISTORICAL, CARTOGRAPHIC AND ARCHAEOLOGICAL SOURCES

© Lukomskyi Y., Fedunkiv Z., 2025

DOI

Анотація. На основі аналізу історичних періоджерел і давніх планів розглядається проблема ідентифікації й функційних особливостей оборонних споруд, фортифікаційних укріплень, цивільних, сакральних і господарських будівель на території Галицького замку впродовж доби його активного використання як оборонної цитаделі, економіко-адміністративного центру й осередку правосуддя. Отримані результати аналізу обраних 15-ти важливіших об'єктів дозволять повністю ідентифікувати сім з них та уточнити локалізацію решти восьми. Запропоновано уніфікацію власних назв об'єктів, уточнено відносну хронологію їх появи та функційного призначення впродовж їхнього існування. Подано нову інтерпретацію тексту Люстрації Руського воєводства за 1661 р.: з'ясовано суть понять «примурований мур», «шанц новий перед Новою Брамою» та «шанц новий при Старій Брамі», локацію яких ідентифіковано з пропозицією надання їм відповідних власних назв: Потовищені мури, Північний ангул та Східний ангул. Констатовано досить динамічну трансформацію фортифікацій та пов'язаного з ними рельєфу старостинського замку впродовж 2 пол. XVI – кінця 50-х рр. XVII ст., що полягало у зміні дерев'яно-земляних оборонних укріплень на муровані, появі нового в'їзду з боку міста, зміні локацій як оборонних, так і житлово-господарських об'єктів та функцій, принципових поступках у системі оборони, а разом з тим здійснення значних земляних робіт, які ускладнюють дослідження та наукову реконструкцію замку раніших періодів.

Ключові слова: *Галич, старостинський замок, Інвентар Галицького замку, Люстрація Галицького староства, Шляхетська башта, «мурована башта», «стара башта», каплиця святої Катерини, модернізація, ангул*

Постановка проблеми

Із появою нових історичних джерел розширюється інформативна база про об'єкти архітектурно-археологічного комплексу Галицького старостинського замку над Дністром. В процесі порівняння цих джерел із введеними у науковий обіг у XIX і XX століттях виникають колізії при аналізі одних і тих же об'єктів. Це викликано тим, що в різночасових джерелах їх названо різними назвами. Виникає проблема ідентифікації, встановлення справжніх назв й локалізації нових та деяких старих оборонних, житлових, сакральних та господарських об'єктів. Для прикладу в інвентарі 1582 р. згадуються: перша, друга і третя брами (усі три з додатковими хвіртками), башта мурована, зовнішній міст на мурованих стовпах, міст з пушкарнею, кухня, комора з трьома спіжарнями і канцелярією, дві вежі за саджавкою, драбська кімната, п'ять добрих комор, над якими спереду від брами кімната підстарости з сіньми, коморами і комірками, спіжарня, над якою колишні покої воєводи, новий дім з ганком і мешкальними коморами, далі дві стайні, вежа мурована зі склепінчастими пивницями у два яруси, світлиця провентових писарів, студня, броварня, під замком солодівня та стайня з кузнею. Подальші історичні документи із перелічених об'єктів у результаті розвідувальних археологічних досліджень та логічних умовиводів дозволяють ідентифікувати лише два з них – другу браму і «вежу муровану». Лише деякі зі згаданих об'єктів цього джерела, зокрема зовнішній міст на мурованих стовпах та міст з пушкарнею, надійно прив'язуються до конкретної території, яку визначають локалізовані прорізи брам та хвіртки. В наступних джерелах з'являються інші об'єкти, більшість з яких вціліла у вигляді руїн дотепер, а окремі частково локалізовано археологічно. Автори статті вважають за необхідне вже на теперішньому етапі досліджень почати розв'язок проблеми ідентифікації замкових об'єктів, пов'язавши в один вузол питання уніфікації назв, локації та встановлення функційних особливостей оборонних, житлових, господарських споруд на основі аналізу та синтезу десяти історичних першоджерел.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

На сучасному етапі про Галицький замок опубліковано дві монографії (Федунків, 2013в; 2020), близько десятка наукових та науково-публіцистичних статей, які несуть інформацію про розташування, функцію і складові частини локалізованих на замчищі об'єктів (Лукомський, 1992; 1995; 1998; Оприск, 1998; Стасюк, 2010; Креховецький, 2021; Лукомський, 2022; Лукомський, Креховецький, 2024). Вузьку тему ідентифікації укріплень та споруд старостинського замку в Галичі окреслювало у своїх роботах досить обмежене коло дослідників. В контексті будівельних періодів, без подачі власних назв, об'єкти замку та функційні особливості деяких з них описано в ширших згаданих публікаціях (Федунків, 2013а, 2018а, с. 19–26; 2020, с. 286–307). За результатами археологічних досліджень у працях Ю. Лукомського констатовано багатшаровість замкового комплексу, встановлено конкретний перебіг зовнішніх оборонних стін та окремих об'єктів його функціонування в другій половині XVII ст., а також, на основі виявленої низки мілітарних об'єктів старших періодів, висловлено гіпотези щодо планувального розвитку його фортифікацій впродовж XIV–XVII ст. (Лукомський, 2023). Планувальну структуру залишків замку наприкінці XVIII ст. яскраво відображає мапа майора Маговича 1795 р. (Атлас, мапа 1. 2). Введений в науковий обіг Інвентар Галицького замку 1582 р.

(Капраль, Стасюк, 2022) заповнює білі плями про об'єкти замку останньої чверті XVI ст., але й разом із тим ставить чимало запитань, однозначних відповідей на які поки що немає.

Мета статті

Ідентифікація згаданих в джерелах об'єктів замку, що існували на його території впродовж XVI–XVIII ст., локація, уточнення датування, співставлення, уніфікація різночасових власних назв та констатація функційних особливостей.

Виклад основного матеріалу

Інформацію про виявлені у десяти джерелах об'єкти замку внесено у порівняльну таблицю (див. табл. 1). У першій колонці вказано сучасну назву споруди чи укріплення відповідно до розташування за сторонами світу, дату спорудження та перебудов. В другій – локацію або приблизне розташування на схемі, виконаній за сучасними відомостями про стан найрозвинутішого періоду розвитку фортифікації. Починаючи з третьої, у наступних десяти колонках послідовно вписано інформацію щодо власних назв та згаданих функцій об'єктів із таких першоджерел:

1. Інвентар Галицького староства 1582 р. (далі – 1582) (AGAD, s. 79; Капраль, Стасюк, с. 143–164);
2. Опис Львівської католицької архідієцезії за єпископа Д. Соліковського у 1600 р. (далі – 1600) (Relacje arcybiskupów, s. 42–43);
3. Опис Львівської католицької архідієцезії за єпископа Ф. Піравського у 1618 р. (далі – 1618) (Pirawski, s. 137);
4. Інвентар Галицького староства за 1627 р. (далі – 1627) (Balińskie, Lipińskie, s. 694–695; Główniejsze ..., s. 88–89; Słownik geograficzny, s. 17–18);
5. Люстрація Галицького староства за 1661 р. (далі – 1661) (AGAD, s. 1-2; Lustracja, s. 3);
6. Інвентар Галицького староства за 1767 р. (далі – 1767) (ЛНБ, арк. 3-7; Гощинський, с. 137–147);
7. План Галицького замку 1795 р. (далі – 1795/1) (Mańkowski, s. 290; Нагірний, с. 154);
8. План Галицького замку як фрагмент загального топографічного плану міста Галич майора Маговича 1795 р. (далі – 1795/2) (План Галича Маговича; Атлас, *мапа* 3.4);
9. План Галицького замку 1795 р. з Віденського архіву, якого виявив і скопіював О. Чоловський (далі – 1795/3) (Laszak, 2004, s. 118);
10. План Галицького замку 1797 р. (далі – 1797) (АРК, арк. 1; Нагірний, с. 151–153, 155).

Всього в джерелах зафіксовано 22 об'єкти Галицького замку, про які повідомляється обмежена кількість інформації: виконувана функція, складові частини, локації, супутні укріплення, існуючий стан, речі в інтер'єрі, зрідка – дата побудови. Нижче наводимо аналіз 15-ти найважливіших з об'єктів за сукупною інформацією.

1. **Перша брама.** Археологічні дослідження останніх років дали можливість однозначно ідентифікувати один з найбільших об'єктів Галицького замку – східну В'їзну башту (1582). Інвентар перед нею згадує «першу браму, до якої є ворота з хвірткою». Додаткових приміщень при ній не вказано. Судячи з того, що археологічно локалізований в'їзд до другої брами мостом на мурованих стовпах має діагональну орієнтацію у башті, припускаємо, що вона могла знаходитися з південного боку від башти, перед головним оборонним ровом. У жодних наступних джерелах цей об'єкт не фігурує. Мабуть, Перша брама була зліквідована впродовж модернізації замку 1655–1658 рр. і замінена брамою з північного боку, від ринкової площі міста. На мапі Маговича (1795/2) до замку веде дорога з центру міста, а дві інші оббігають його

нижньою терасою навколо. Припускаємо, що первісно дорога до замку провадила з напільного боку через основний оборонний рів. На місці ймовірного знаходження першої брами зображено кілька загадкових виступів рельєфу і перекопів. Проте, локація брами дуже гіпотетична. Не виключено, що Перша брама до замку могла знаходитися й з північного боку замку, тобто від ринкової площі міста.

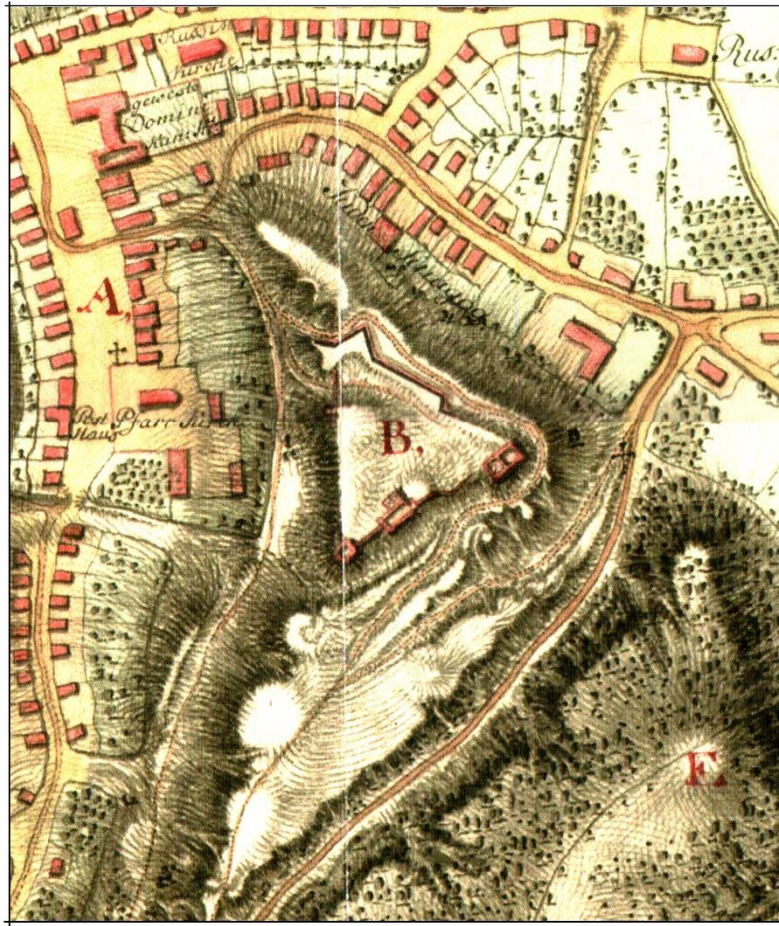

Рис. 1. Замок у структурі Галича кінця XVIII ст. Фрагмент плану інженера Маговича 1795 року.

2. **Мурований на стовпах міст** примикав до східної торцевої стіни башти, де виявлено в'їзний проріз другої брами і хвіртки при ній. Дорога, що вела від першої до другої брами, поступово підіймалася на системі стовпів вздовж південної та східної стін башти з відповідним поворотом. Вона могла мати аркову конструкцію типу римського акведука, а могла триматися на балкових дерев'яних конструкціях, перекинутих між мурованими опорами. Упоперек балок чи основних лежнів-лігарів полотно дороги було вистелене поперечними дошками, які в описі названі: «побита гонтою». Остання ланка в'їзної дороги була забезпечена звідним мостом, на що вказують відповідні отвори у долівці брами. Ланка звідного мосту завдовжки близько трьох метрів мала би примикати до східного муру під прямим кутом. Проїжджаючи крізь браму вози мали би повертати всередині башти на 45° вправо. Міст на мурованих стовпах було зліквідовано у другій чверті XVII ст., оскільки в інвентарі 1627 р. фігурує «брама мурована», а в люстрації 1661 р. башта обсипана шанцем дернованим впродовж 1655–1658 рр.

3. **В'їзна башта** фігурує у семи із обраних джерел. Названо її «другою брамою» і «баштою мурованою» (1582), «брамою мурованою» (1627), «старою брамою» (1661), «баштою, де судові ізби бували» (1767), «старим замком» (1797). Наявність численних бійниць, двох

проїзних отворів у суміжних східній та північній стінах, прорізу хвіртки при зовнішніх воротах, що констатували сучасні розкопки, дають підставу ідентифікувати первісні проїзну брамну і мілітарну функції. На 1582 р. башта виконувала роль оборонної в'їзної брами, до якої провадив міст на мурованих стовпах. Також із досить детального опису довідуємося, що башта містила під рівнем брами шість склепів, які використовувалися для зберігання речей зем'ян, зброї, амуніції, а на рівні партеру та верхньому ярусі були світлиця з чотирма великими вікнами столом посередині і лавами довкола, а також склепи, де зберігалася документація – книги земські та гродські. Ще вище, під дахом були засіки для зберігання збіжжя. Отже об'єкт був поліфункційним.

Впродовж наступних етапів існування, між 1627–1658 рр., зовнішній в'їзний проріз було ліквідовано і замінено вузьким бійничним отвором, що свідчить про припинення брамної, але збереження оборонної функції. З'ясувалося, що в результаті модернізації замку під керівництвом інженера Ф. Коразіні, довкруг башти було насипано дернований земляний шанець у вигляді бастиону, обриси якого збереглися дотепер (рис. 2). Про цей шанець йдеться в люстрації 1661 року, де його сумарний периметр складав 175 ліктів (104,3 м – автори). Його названо: «шанц новий при Брамі Старій» (1661). Отже нижній та пів наступного бойових ярусів башти було обсіпано шанцем. У ході модернізації 1655–1658 рр. колишні бійниці і вікна нижнього ярусу свідомо замурували зовні, залишаючи можливість використання внутрішніх об'ємів башти для складської та, можливо, в'язничної функцій. Констатуємо, що на переломі 50-х –60-х рр. XVII ст. обидва мости при башті вже не існували, Навколо неї виник шанець, яким, ймовірно, було накрито і першу в'їзну браму. Натомість нова брама виникла на розі від міста, з північного боку замку.

Рис. 2. План розкритих субстанцій В'їзної башти на сучасній гіпсометрії.

Із втратою мілітарної функції на початку XVIII ст. замок перейшов у розпорядження судової адміністрації. Джерело 1767 р. повідомляє, що в башті давніше «судові ізби бували», а також один зі склепів – «званий тюрма». Отже впродовж першої половини XVIII ст. споруда виконувала судову та в'язничну функції. На плані і перетині в документі 1795/1 башта зображена, ймовірно, у вигляді проекту впорядкування руїн об'єкта, оскільки синхронні джерела 1795/2, 1795/3 і 1797 засвідчують стан його деструкції (Лукомський, Креховецький, с. 310–314).

На плані 1797 споруда названа архаїчним найменуванням «старий замок», а на плані замку з Віденського архіву, 1795/3, про башту міститься такий підпис: «Чотирикутна вежа, у якій приміщення під №1 служило казематом, далі приміщення № 2 при виході, так само як на верхньому поверсі з очевидних руїн були житловими». Крім цього, у іншому місці плану на полях зазначено: «При чотирикутній башті існує також підземний вихід, який виявлений засипаним на віддалі 8 кляфтерів¹». Це вказує на додаткову евакуаційну функцію башти в минулому.

4. **Міст з пушкарнею** знаходився при виїзді з башти через проріз у північній стіні. Він прямував уперек оборонного рову, що проходив уздовж північної стіни башти. На існування такого рову вказує східна бійниця верхнього бою, виявлена між північним наріжником та внутрішньою брамою башти. Отже, первісно, в'їзна башта була відрізнана від основного замку глибоким перекопом. На мості було влаштовано пушкарню, над якою за описом існували ще три коморки. Довжина мосту була значною, позаяк він провадив до третьої брами, а між згаданою пушкарнею та третьою брамою розташовувалися кухня з коморами та новою пекарнею. Очевидно, внаслідок модернізації замку, насипанням нижньої його тераси з шанцями, міст із пушкарнею та кухня були розібраними або попросту засипаними і перемістилися на інші локації, оскільки у подальших описах вони тут не фігурують.

5. **Третя брама.** Її розташування тяжіє до середньої частини північно-східного прясла трикутного замку, бо далі за цією брамою опис об'єктів у першоджерелі 1582 р. стосується лівого і правого боку. Можливо, третя брама була об'ємною чотирикутною спорудою, в якій на партерному ярусі згадано дві гармати і мортира, але не виключено, що вона з хвірткою була однопощинною спорудою, крізь яку можна було потрапити всередину периметру оборонних дерев'яних стін—«ялинових тинів», які згадуються у джерелі за старости Ю. Шуцького 1618 р. як такі, що потребують направи (Prochaska, s. 167–168).

Подальший зміст Інвентаря 1582 р. стосується значної кількості об'єктів, які досить докладно описані, але локалізувати їх поки що складно, оскільки зараз вони повністю втрачені і переважно були спорудженими з дерева. До них відносяться: кухня і пекарня, численні комори й спіжарні, господарські та адміністративна будівлі, зокрема канцелярія, дві вежі за ставком, драбська кімната (казарма для найманих вояків), новий дім, мурована вежа, світлиця провентових писарів, криниця, бровар, солодівня, стайні, кузня і т. ін. Точно ідентифікувати серед них можемо лише «вежу муровану», яка фігурує в кінцевій частині документа, оскільки внаслідок розвідкових розкопок 1995 р. було з'ясовано, що її підвальний склеп перекритий склепінням з готичної цегли, аналогічної до такого ж будівельного матеріалу, вжитого для будови в'їзної башти, датованої до 1582 р.

6. **Башточка Мала** на майданчику верхнього замку. Її названо в джерелах: «вежа мурована» з кількома склепами, один з яких підземний (1582), «башточка мала, до якої прибудова нова» (1627), «залишки старої башти» (1797). За археологічним поверхневим розкриттям 1995 р. вежечка мала зовнішні розміри в плані 6,6×6,0 м, а внутрішні 3×3 м. Вона майже повністю виступала назовні від обводного західного муру, який у її місці зміщувався. Досить близько суть цього зміщення показана на історичному плані (1797), а ще детальніше – на плані 1795/3 (рис. 5, 4). Очевидно, вона крім оборонної функції виконувала роль спостережного пункту. Джерело 1795/1 зображає башточку в плані і перетині досить схематично, як ніби у проєкті її відбудови, оскільки об'єкт навряд чи зберігся у надземній частині на той час. У описі 1767 року Башточку Малу не згадано. На плані 1795/3 до її руїн є наступний підпис: «Заглиблені

¹ Один австрійський кляфтер виносив у довжину 1,8965 м. Віддаль виявлених слідів потерни від контуру башти складала понад 15 м

приміщення, які вірогідно поєднувалися з «Г» (буква поруч зі студнею) – колишніми будівлями замку, з яких то тут, то там віднаходяться сліди підмурків».

Аналізуючи Інвентар 1582 р., можемо здогадуватися, що приблизно на місці теперішньої Шляхетської башти, «за ставком» у той час фігурували дві, розташовані неподалік одна одної дерев'яні оборонні вежі з підземними коморами. Оскільки в цьому документі не згадано ні Шляхетської башти, ні каплиці св. Катерини, то спорудження останніх логічно датувати пізніше.

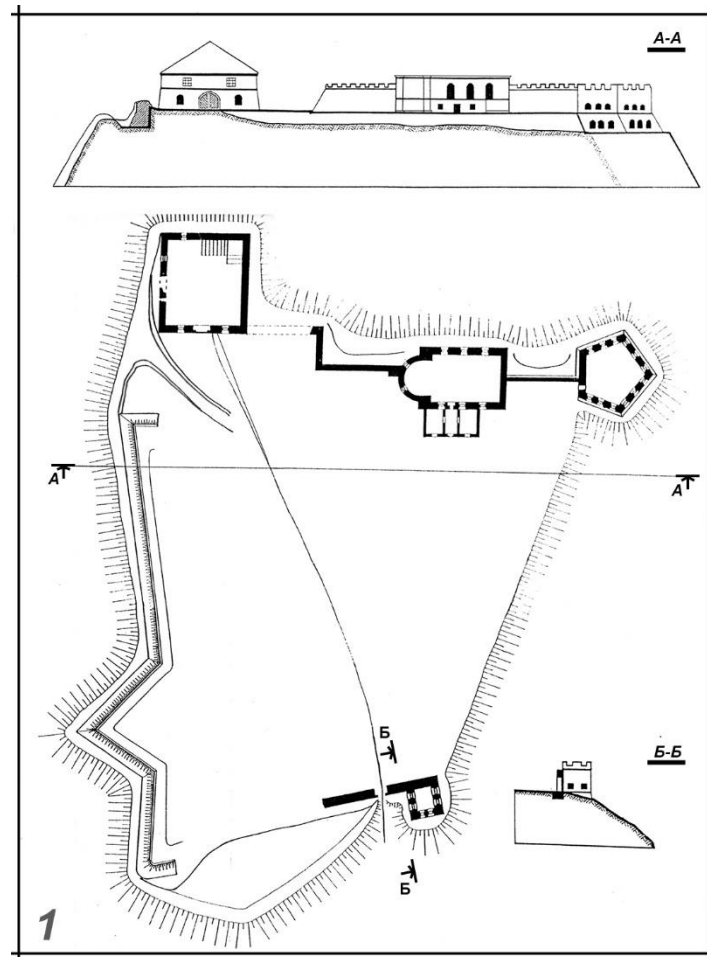

Рис. 3. Прорис плану і перетинів Галицького замку 1795 року авторства А. Геєгерштайна з Національного архіву у Кракові.

7. **Криниця.** Місце розташування приблизно відоме за геолокаційними дослідженнями. Вона знаходилася перед східним фасадом офіцини-резиденції. На час укладання інвентаря 1582 р. студня мала «добре побитий дах, коло з двома відрами і ливну».

8. **Шляхетська башта.** В інвентарі Галицького староства за 1627 р. башта ідентифікується за фразою «башта мурована і мур до костелу», а в інвентарі за 1767 р. – за розташуванням «на розі неподалік від фари». У XVII ст., можливо й наприкінці XVI століття, вона виконувала оборонну складську та адміністративну функцію. Після припинення загарбницьких нападів у 1767 р. башту використовували як скарбець (місце для зберігання коштів та цінних речей) та в'язницю для шляхтичів, від чого її часто називали Шляхетською.

9. **Каплиця святої Катерини** згадується у шести джерелах. В Описах Львівської архідієцезії за 1600 і 1618 рр. та інвентарі 1767 р. її названо каплицею святої Катерини, в інвентарі староства за 1627 р. – костелом. На плані 1795 р. (1795/3) об'єкт має підпис: «Колишня

церква, від якої уціліли зовнішні мури», а на плані 1797 р. – фігурує як «Capel», тобто каплиця. В Описі Львівської архідієцезії за 1618 р. зазначено, що вона фундована польським королем Сигізмундом у 1533 р. Однак, інвентар Галицького староства 1582 р. жодним словом не проголошується про цю сакральну-оборонну споруду. Очевидно, в той час її ще не існувало. Ймовірно, каплицю спорудили за старостування Станіслава Влодка з Германова (1582–1615) до 1611 року, оскільки вона згадана у одному з документів як вже існуюча (Pełeński, 200). На 1767 р. каплиця вже була спорудою зі старими потрісканими стінами і зігнилою покрівлею. До внутрішньої стіни каплиці було примуровано два невеликі приміщення архіву гродських і земських книг. Ці приміщення виникають не синхронно з каплицею, оскільки вперше з'являються у документі 1767 р., а в інвентарі замку 1627 р. зафіксовано, що книги земські і гродські ще зберігаються у В'їздовій башті. Тому ці приміщення могли з'явитися між 1627 та 1767 рр. Стіни каплиці збережені в руїнах на поземі, натомість архівні прибудови вціліли лише на рівні підмурків.

10. **Південна дерев'яна башта** розташована між каплицею і В'їзною баштою. Фігурує вона як «башта з дерева» (1627). Її локацію підказує фраза про сусідство з каплицею. Споруда розташовувалася майже посередині південного замкового прясла, тому мала стратегічне значення. Можливо, її згадує документ 1582 р. як «вежу в куті за ставком», хоча біля неї, згідно опису, фігурує й «інша вежа», яка, як вже аналізувалося, радше займала місце пізнішої Шляхетської башти.

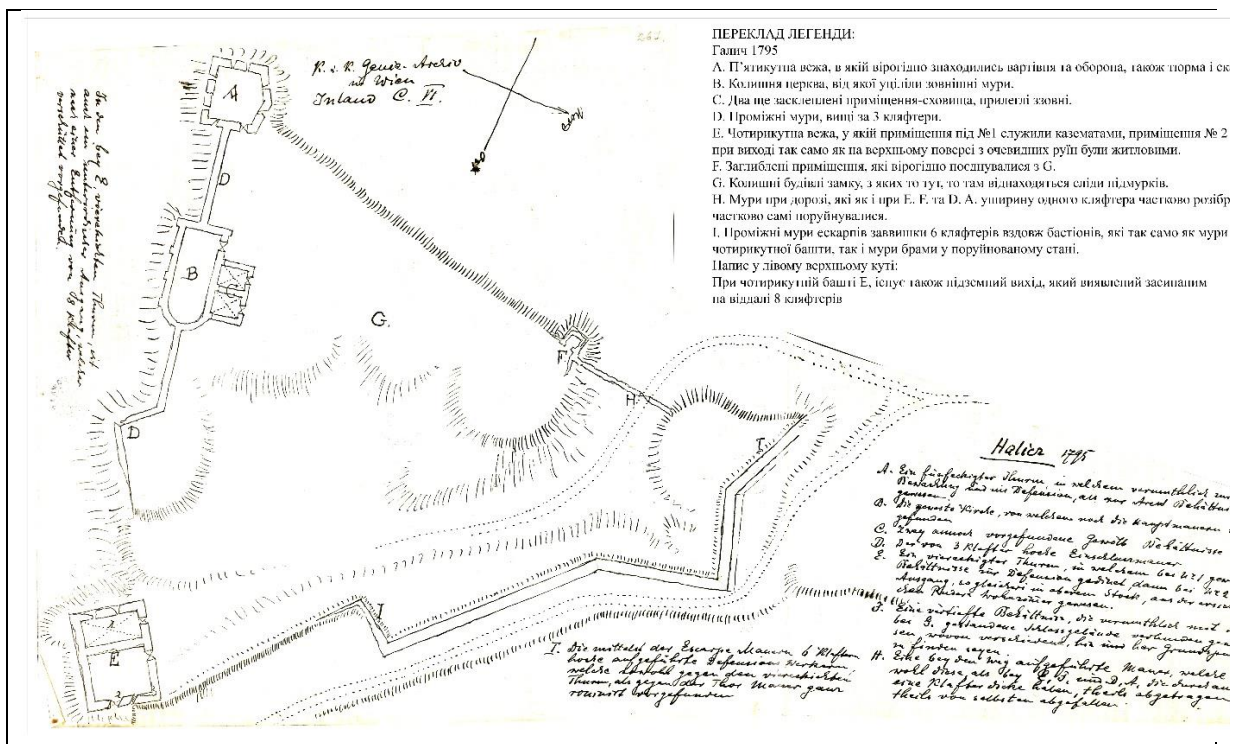

Рис. 4. Прорис плану Галицького замку 1795 року, якого виконав А. Чоловський із першоджерела у Віденському архіві з перекладом легенди авторами.

11. **«Потовщені мури»** згадані в документі 1661 р. як «примурований мур». Це сумарні ділянки обводових зовнішніх мурів, які модернізував Ф. Коразіні впродовж 1655–1658 рр. шляхом їх потовщення і надбудови. Окремі сліди модернізації дотепер добре ідентифікуються в натурі. Довжина потовщених ділянок мурів згідно документу складала 179 ліктів, тобто 106, 684 м. Модернізованими були точно ділянки мурів: 1) між Шляхетською баштою і каплицею (~20 м); 2) між каплицею і південною баштою (~20 м); 3) між Башточкою

Малою і Новою Брамою від міста (~16 м), а також, швидше за все, відтинок, зламаного під прямим кутом, муру між Південною дерев'яною баштою і В'їзною баштою на довжину близько 50 м.

12. **Північний ангул** розташований в північній частині нижнього замку (Федунків, 2018в). Частково зберігся до нашого часу. Насипаний із чистої жовтої глини і ескарпований мурами з каменю і частково цегли. Виконував виключно оборонну функцію, оскільки був наріжником бастионного типу замку, покликаним захищати перехресним вогнем новозбудовану браму з боку міста. У 1661 р. наріжник названо «новим шанцем перед Новою Брамою», а у 1797 р. – «казематованими шанцями». Остання назва підтверджується, оскільки в його тілі було викопано каземати для приховування гарнізону і боєзапасу від обстрілу противника. Дві такі порожнини казематів локалізовано в натурі. У ранніх джерелах ангул (наріжник) не згадується, тому, найімовірніше, побудований у 1655–1658 рр. під час реконструкції замку під керівництвом Ф. Коразіні. Довжина ескарпів згідно документу 1661 р. складала 132 лікті (78,672 м). За теперішніми приблизними обмірами цю довжину складає протяжність лише самих двох клешнеподібних виступів бастионів на рівні брустверу. Ділянку ж прямолінійного ескарпу північно-східного прясла обміри комісарів або не враховують, або вони провадилися за якимиś іншими принципами.

13. **Східний ангул.** Дернований земляний насип з дотепер виразними кутами оббігає з трьох боків колишню В'їзну башту або «Стару Брану». Сумарна протяжність дернованого шанцю згідно першоджерела – 175 ліктів, або 104,3 м, що в цілому відповідає довжині геометризованого, збереженого до сьогодні, насипу навколо башти (~75 м), якщо до нього долучити пряму ділянку східного замкового прясла до малої куртини мурованого ескарпу (~30 м). Разом з двома верхніми ярусами колишньої В'їзної башти цей насип утворював своєрідне поєднання ангулу бастионного та баштового типів (Федунків, 2018в).

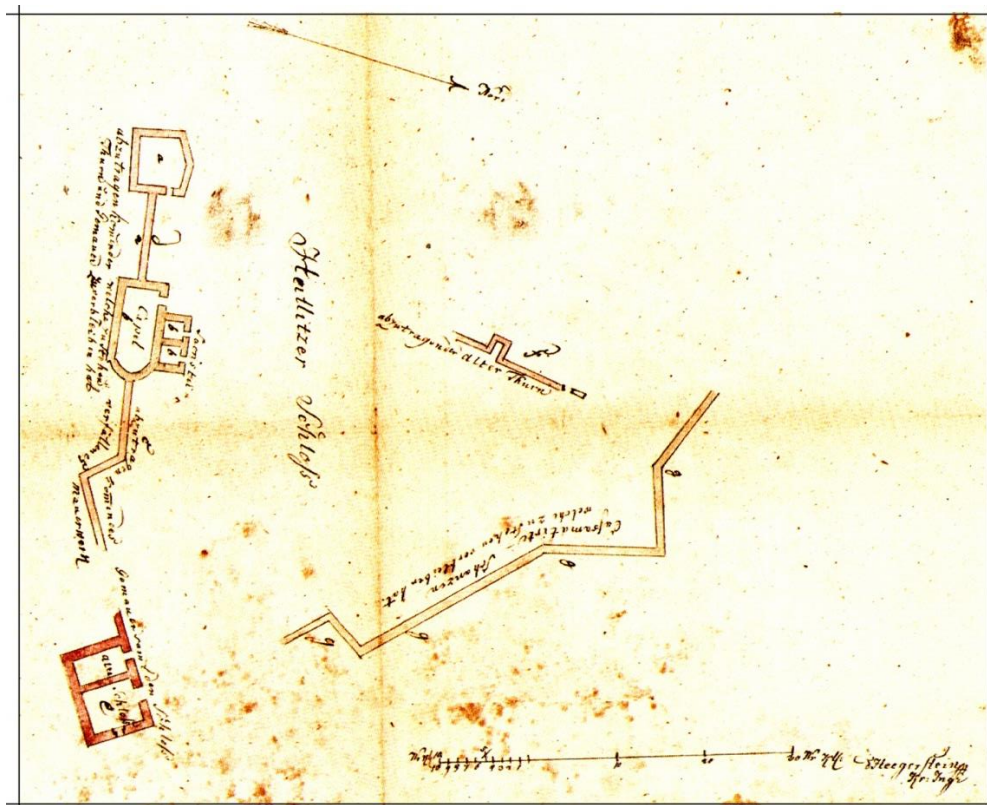

Рис. 5. Другий план галицького замку 1797 р. авторства А. Геєрштайна

14. **Нова Брама** від міста, в північній частині нижнього замку. Названо її «новою брамою» (1661), «брамою в мурі на кшталт воріт без жодних замків» (1767). Інвентар 1627 р. сигналізує про влаштування пішохідної комунікації з боку міста до замку, захищеної двома баштами як про доконаний факт. Очевидно появу Нової брами з цього боку слід датувати проміжком 1627–1658 рр. На жаль, навіть поверхові описи об'єкта відсутні, тому не маємо можливості визначити його функційні особливості, окрім того, що брама була в'їзною.

15. **Офіцина-резиденція** розташовувалася при західному пряслі зовнішнього муру верхнього замку. В різні хронологічні періоди забудова на цій ділянці описана по-різному, що пов'язане з неодноразовими перебудовами резиденції старости, підстарости, воєводи чи коменданта. Тут був комплекс резиденційних, житлових, адміністративних і господарських будівель, під якими згадуються численні підвали і комори. В останньому інвентарі 1767 р. будівля офіцини детально описана. Вона служила житлом для управителів замку. Опис дає підстави говорити про вишуканий інтер'єр будівлі.

Висновки

Аналіз письмових та картографічних першоджерел в сукупності з натурними обстеженнями та результатами архітектурно-археологічних досліджень дає підставу для таких попередніх висновків:

1-Із 15-ти важливіших, обраних для аналізу, об'єктів Старостинського замку в Галичі XVI–XVIII ст. вдається повністю ідентифікувати сім: В'їзна башта, Башточка Мала, Шляхетська башта, Каплиця св. Катерини, Потовщені мурі, Північний ангул, Східний ангул. Решта вісім об'єктів отримали точнішу прив'язку до ситуації, очікують археологічної локалізації та дослідження: Перша брама; Міст, мурований на стовпах; Міст з пушкарнею; Третя брама, Криниця; Південна дерев'яна башта; Нова брама від міста; Офіцина-резиденція.

2-Попри запропоновану уніфікацію власних назв об'єктів, уточнено відносну хронологію їх появи та функційне призначення впродовж їхнього існування.

3-Дано нову інтерпретацію тексту Люстрації Руського воєводства за 1661 р., з якого обґрунтовано ідентифіковано поняття «примурований мур» як відрізки мурів південного прясла замку, потовщені в ході модернізації 1655–1658 рр., а також ідентифіковано поняття «шанц новий перед Новою Брамою» та «шанц новий при Старій Брамі», місце яких встановлене і запропоновано надати їм відповідні назви: Північний ангул та Східний ангул.

4-Впродовж 2 пол. XVI – кінця 50-х рр. XVII ст. джерела фіксують досить динамічну трансформацію фортифікацій та пов'язаного з ними рельєфу старостинського замку, що полягало у зміні дерев'яно-земляних оборонних укріплень на муровані, появі нового в'їзду з боку міста, зміні локацій як оборонних, так і житлово-господарських об'єктів та функцій, принципових поступках у системі оборони, а разом з тим здійснення значних земляних робіт, які ускладнюють дослідження та наукову реконструкцію замку раніших періодів, а також об'єктів княжої доби.

5-Старостинський замок у Галичі – надзвичайно перспективний об'єкт для тривалого стаціонарного комплексного дослідження, спрямованого як на теоретичне вивчення розвитку фортифікації в Україні, так і на практичну консервацію, музеєфікацію та пристосуванням багатошарового архітектурно-археологічного комплексу під музейну функцію.

Бібліографія

Archiwum Głowne Akt Dawnych w Warszawie. Archiwum Skarbu Koronnego. Zespół nr 7.4: Inwentarze Starostw, 1495–1795. Sygn. 79 (H.1): Inwentarz, Regestra starostwa halickiego i kołomyjskiego, woj. ruskie, ziemia halicka (1534–1582), k. 96–99.

Archiwum Głównie Akt Dawnych w Warszawie. Zespół nr 4.7. Sygn. 49, s. 1–2. Available at: http://agadd.home.net.pl/metrykalia/4/7/sygn.%2049/pages/1_4_0_7_49_0012.htm

Archiwum Państwowe w Krakowie. Oddział I. Zespół 684: Teki Antoniego Schneidera z lat 1773–1877. Teka PL 1145. Ark. 1 i зв.

Атлас українських історичних міст, 2018. Том 2: Галич. Наук. ред. М. Капраль. Львів.

Гоцинський, А., 2016. Галицький замок у світлі інвентарю 1767 р. Галич: збірник наукових праць / за ред. М. Волощука, І. Івано-Франківськ, с. 137–147.

Капраль, М. і Стасюк, А., 2022. Інвентар Галицького замку 1582 р. Галич. Збірник наукових праць, 7. Івано-Франківськ, с. 143–164.

Креховецький, І., 2021. Історія та нові археологічні дослідження Галицького замку. Межибіж. Науковий вісник з проблем регіональної історії та пам'яткознавства, 1–2. Матеріали Археологічних читань в Державному історико-культурному заповіднику «Межибіж» 2016–2020 рр., с. 112–117.

ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів. Ф. 141 (збірка О. Чоловського). Оп. 1. №2147. Арк. 3–7.

Лукомський, Ю., 1992. Звіт Архітектурного загону Галицької архітектурно-археологічної експедиції (ГААЕ) про польові дослідження у 1991 р. Науковий архів відділу Археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 97 арк.

Лукомський, Ю., 1995. Звіт Архітектурного загону ГААЕ про польові дослідження у 1993–94 рр. Науковий архів відділу Археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 49 арк.

Лукомський, Ю., 1998. Звіт Галицької рятівної археологічно-архітектурної експедиції про результати польових досліджень на території Старостинського замку в місті Галич у 1997 р. Кн. І. Науковий архів відділу Археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 86 арк.

Лукомський, Ю., 2022. До концепції вивчення архітектурно-археологічного комплексу Замкова гора у Галичі над Дністром. Галич. Збірник наукових праць / за ред. А. Стасюка. Івано-Франківськ: Лілея НВ, с. 35–60.

Лукомський, Ю. і Креховецький, І., 2024. В'їзна башта XVI–XVIII ст. Старостинського замку в Галичі. Результати та перспективи архітектурно-археологічних досліджень. Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині, 28. Львів, с. 199–220. Available at: <https://www.inst-ukr.lviv.ua/uk/publications/materials/arch/?portfolioid=80>

Нагірний, В., 2016. Невідомий план Галицького замку Антонія Геєгерштайна. У: М. Волощук, ред. Галич. Збірник наукових праць, 1. Івано-Франківськ: Лілея НВ, с. 148–154.

Оприск, В., 1998. Галицька твердиня над Дністром. Галицька Брама, 9. Львів, с. 12.

План Галича Маговича, 1795. Kriegsarchiv in Wien. Kartensammlung, HALICZ_NR_01_SIT_PLAN. Available at: <https://uma.lvivcenter.org/uk/maps/34424>

Стасюк, А., 2010. Обороноздатність Галича. Воєнна історія Галичини та Закарпаття. Науковий збірник. Матеріали всеукраїнської наукової конференції. Київ, с. 53.

Федунків, З., 2013. Галицький замок. Пам'ятки України. Науково-популярний ілюстрований журнал, 6(189). Київ, с. 44–53.

Федунків, З., 2013. Галицький замок. Івано-Франківськ: Нова Зоря.

Федунків, З., 2018а. Галицький старостинський замок: реконструкція будівельних періодів. Атлас українських історичних міст. Т. 2: Галич. Наук. ред. М. Капраль. Львів, с. 19–26.

Федунків, З., 2018б. Галицький Старостинський замок: реконструкція будівельних періодів. Атлас українських історичних міст. Т. 2: Галич. Наук. ред. М. Капраль. Львів.

Федунків, З., 2018в. Ангул Галицького старостинського замку. Галич. Збірник наукових праць, 3. Івано-Франківськ: Лілея НВ, с. 119–136.

- Федунків, З., 2020. Оборонна архітектура Галича над Дністром. Івано-Франківськ.
- Balińskie, M. i Lipińskie, T., 1844. *Starożytna Polska pod względem historycznym, geograficznym i statystycznym opisana*. T. II. Warszawa.
- Główne miasta w Galicyi. Halicz, 1868. Dodatek Tygodniowy do Gazety Lwowskiej, 16 maja, 18, s. 88–89.
- Laszak, E., 2004. *Działalność naukowa Aleksandra Czołowskiego (1865–1944)*. Łódź: Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego.
- Lustracja województwa, 1976. *Lustracja województwa ruskiego 1661–1665*. Cz. 3: Ziemia halicka i chełmska. Wyd. E. Arłamowska, K. Arłamowski, W. Kaput. Wrocław, s. 3.
- Mańkowski, T., 1934. *Plany dawnych zamków Halicza i Przemyśla*. Biuletyn Historii Sztuki i Kultury, II(4). Kraków, s. 290, tabl. XLVI, ryc. 2.
- Peleński, J., 1914. *Halicz w dziejach sztuki średniowiecznej na podstawie badań archeologicznych i źródeł archiwalnych*. Kraków.
- Pirawski, T., 1893. *Relatio status Almae Archidioecesis Leopoliensis*. Wyd. K. J. Heck. Materiały Historyczne, 2. Lwów, s. 137.
- Prochaska, A., 1927. *Hetman Stanisław Żółkiewski*. Warszawa.
- Relacje arcybiskupów, 1937. *Relacje arcybiskupów lwowskich 1595–1794*. Wydał T. Długosz. Lwów, s. 42–43.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, 1882. T. 3. Warszawa, s. 17–18.

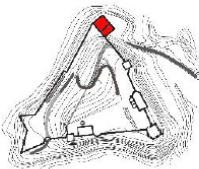
References

- Archiwum Głównie Akt Dawnych w Warszawie. Archiwum Skarbu Koronnego. Zespół nr 7. 4: Inwentarze Starostw, 1495–1795. Sygn. 79 (H. 1): Inwentarz, Regestra starostwa halickiego i kołomyjskiego, woj. ruskie, ziemia halicka (1534–1582). K. 96-99.
- Archiwum Głównie Akt Dawnych w Warszawie. Zespół nr 4.7. Sygn. 49. S. 1-2. Dostęp: http://agadd.home.net.pl/metrykalia/4/7/sygn.%2049/pages/1_4_0_7_49_0012.htm
- Archiwum Państwowe w Krakowie. Oddział I. Zespół 684: Teki Antoniego Schneidera z lat 1773–1877. Teki PL 1145. Ark. 1 i zw.
- Balińskie, M., Lipińskie, T., 1844. *Starożytna Polska pod względem historycznym, geograficznym i statystycznym opisana*. T. II. Warszawa.
- Główne miasta w Galicyi. Halicz. Dodatek Tygodniowy do Gazety Lwowskiej, 1868, 16 maja, No. 18, s. 88–89.
- Laszak, E., 2004. *Działalność naukowa Aleksandra Czołowskiego (1865–1944)*. Łódź: Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego, s. 118.
- Lustracja województwa, 1976. *Lustracja województwa ruskiego 1661–1665*. Cz. 3: Ziemia halicka i chełmska / Wyd. E. Arłamowska, K. Arłamowski, W. Kaput. Wrocław, s. 3.
- Mańkowski, T., 1934. *Plany dawnych zamków Halicza i Przemyśla*. Biuletyn Historii sztuki i kultury, II/4, Kraków, 290, tabl. XLVI, ryc. 2.
- Peleński, J., 1914. *Halicz w dziejach sztuki średniowiecznej na podstawie badań archeologicznych i źródeł archiwalnych*. Kraków, s. 200.
- Prochaska, A., 1927. *Hetman Stanisław Żółkiewski*. Warszawa, s. 167–168.
- Relacje arcybiskupów, 1937. *Relacje arcybiskupów lwowskich 1595–1794*. Wydał Teofil Długosz. Lwów, 208 s., s. 42–43.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, 1882. T. 3. Warszawa, s. 17–18.
- Pirawski, T., 1893. *Relatio status Almae Archidioecesis Leopoliensis*. Wydał Korneli Juliusz Heck. Materiały Historyczne, T. 2. Lwów, s. 137.

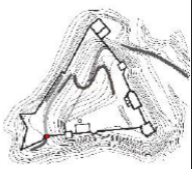
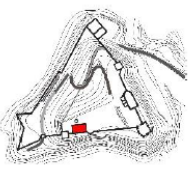
- Atlas ukrainskykh istorychnykh mist, 2018. Tom 2: Halych. Nauk. red. M. Kapral. Lviv, 2018. 54 s. + 11 originalnykh kart, 7 kart-rekonstruktsii, 8 vydiv mista.
- Goshchynskiy, A., 2016. Halytskyi zamok u svitli inventariu 1767 r. Halych: zbirnyk naukovykh prats / za red. M. Voloshchuka, 1. Ivano-Frankivsk, s. 137–147.
- Kapral, M., Stasiuk, A., 2022. Inventar Halytskoho zamku 1582 r. Halych. Zbirnyk naukovykh prats. Vyp. 7. Ivano-Frankivsk, s. 143–164.
- Krekhovetskyi, I., 2021. Istoriia ta novi arkhеolohichni doslidzhennia Halytskoho zamku. Mezhybizh. Nauk. visnyk z problem rehionalnoi istorii ta pamiatkoznavstva, 1–2. Materialy Arkheolohichnykh chytan v Derzhavnomu istoryko-kulturnomu zapovidnyku “Mezhybizh” 2016–2020 rr., s. 112–117.
- LNB im. V. Stefanyka NAN Ukrainy. Viddil rukopysiv. – F. 141 (zbirka O. Cholovskoho). Op. 1. No. 2147. Ark. 3–7.
- Lukomskyi, Yu., 1992. Zvit Arkitekturnoho zahonu Halytskoi arkitekturno-arkheolohichnoi ekspedytsii (HAAE) pro polovi doslidzhennia u 1991 r. Nauk. arkhiv viddilu Arkheolohii Instytutu ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy. Lviv, 97 ark.
- Lukomskyi, Yu., 1995. Zvit Arkitekturnoho zahonu HAAE pro polovi doslidzhennia u 1993–94 rr. Nauk. arkhiv viddilu Arkheolohii Instytutu ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy. Lviv, 49 ark.
- Lukomskyi, Yu., 1998. Zvit Halytskoi riativnoi arkhеolohichno-arkitekturnoi ekspedytsii pro rezultaty polovykh doslidzhen na terytorii Starostynskoho zamku v m. Halych u 1997 r. Knyha I. Nauk. arkhiv viddilu Arkheolohii Instytutu ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy. Lviv, 86 ark.
- Lukomskyi, Yu., 2022. Do kontseptsii vyvchennia arkitekturno-arkheolohichnoho kompleksu Zamkova Hora u Halychi nad Dnistrom. Halych. Zbirnyk naukovykh prats / za red. A. Stasiuka, Ivano-Frankivsk: Lileia NV, s. 35–60.
- Lukomskyi, Yu., Krekhovetskyi, I., 2024. Viizna bashta XVI–XVIII st. Starostynskoho zamku v Halychi. Rezultaty ta perspektyvy arkitekturno-arkheolohichnykh doslidzhen. Materialy i doslidzhennia z arkhеolohii Prykarpattia i Volyni. Vyp. 28. Lviv, s. 199–220. <https://www.inst-ukr.lviv.ua/uk/publications/materials/arch/?portfolioid=80>
- Nahirnyi, V., 2016. Nevidomyi plan Halytskoho zamku Antonii Heegerstain. M. Voloshchuk (red.). Halych. Zbirnyk naukovykh prats, 1, Ivano-Frankivsk: Lileia NV, s. 148–154.
- Oprysk, V., 1998. Halytska tverdnyia nad Dnistrom. Halytska Brama, 9. Lviv, s. 12.
- Plan Halycha Mahovycha, 1795. Kriegsarchiv in Wien. Kartensammlung, HALICZ_NR_01_SIT_PLAN. <https://uma.lvivcenter.org/uk/maps/34424>
- Stasiuk, A., 2010. Oboronozdatnist Halycha. Voienna istoriia Halychyny ta Zakarpattia. Nauk. zbirnyk. Materialy vseukrainskoi naukovoï konferentsii. Kyiv, s. 53.
- Fedunkiv, Z., 2013a. Halytskyi zamok // Pamiatky Ukrainy. Naukovo-populiarnyi iliustrovanyi zhurnal No. 6 (189). Kyiv, s. 44–53.
- Fedunkiv, Z., 2013b. Halytskyi zamok. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria, 183 s.
- Fedunkiv, Z., 2018a. Halytskyi starostynskiy zamok: rekonstruktsiia budivelnnykh periodiv // Atlas ukrainskykh istorychnykh mist, 2018, T. 2: Halych. Nauk. red. M. Kapral. Lviv, s. 19–26.
- Fedunkiv, Z., 2018b. Halytskyi Starostynskiy zamok: rekonstruktsiia budivelnnykh periodiv. Atlas ukrainskykh istorychnykh mist, Tom 2: Halych / nauk. red. M. Kapral. Lviv.
- Fedunkiv, Z., 2018c. Angul Halytskoho starostynskoho zamku. Halych. Zbirnyk naukovykh prats, Vyp. 3 / Za red. M. Voloshchuka. Ivano-Frankivsk: «Lileia-NV», s. 119–136.
- Fedunkiv, Z., 2020. Oboronna arkhitektura Halycha nad Dnistrom. Ivano-Frankivsk, 367 s.

Додаток 1

Таблиця 1. Ідентифікація та функційні особливості об'єктів на території Галицького замку за історичними і картографічними джерелами

Назва споруди, дата побудови	Локація на схемі XVII–XVIII ст.	1582 назва; функція	1600	1618 назва; функція	1627 назва; функція	1661 назва; функція	1767 назва; функція	1795/1 опис	1795/2 опис	1795/3 легенда; опис	1797 легенда; опис
1. ПЕРША БРАМА, до 1581 р.	2 	Перша брама з воротами і хвірточкою; в'їзна	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2. МІСТ МУРОВАНИЙ НА СТОВПАХ, до 1582 р.		мурований на стовпах міст, побитий тонтами; оборонна, в'їзна									
3. В'їЗНА БАШТА 1548–1582 рр модернізація: 1627–1655; 1655–1658рр.		Башта мурована, друга брама, в'їзна, адміністративна, архів актів, каземат-арсенал, скарбець			Брама мурована; в'їзна, адміністративна архів актів, вгорі зала та іздебка, де пишуть писарі	Стара Брама «шани новий при Брамі Старій» оборонна, судова	Башта, де судові ізби бували; один склеп «званий тюрма»; суд, в'язниця	Підквартати у плані, з двома брамами, вікна, сход. Двоярусна з брамою, вікнами, дахом	Прямокутна, дводільна, без даху, червоного кольору	«Чотирикутна башта»; руїна, згадана потерна	«Старий замок»; Прямокутна в плані дводільна, черв. кольору

9. КАПЛИЦЯ СВЯТОЇ КАТЕРИНИ. АРХІВАКТИВ ГРОДСЬКИХ І ЗЕМСЬКИХ кін. XVI – поч. XVII ст., 1627–1767			Каплиця святої Катерини; сакрал ьна, оборон на	Каплиця святої Катерини, фундава на р. Б. 1533	Костел, в якому віктар різаний з білого алебастру		Каплиця зі старими потрісканими стінами. До її мурів два ар-хіви городські і земські примуровані	Одноразна, з півкругл. апсидою, невірнo вхід і кімнати актів розмеж. коридором	В плані відповідає натурі, примур. дводільн. архів, хрестові склепін.	Колішня церква, від якої лише зовн. мур	Capel, Sakristia
10. ПІВДЕННА ДЕРЕВ'ЯНА БАШТА до 1582 р.(?), поч. XVII ст.		Вежа в куті за ставком (?)			За костелом в кінці башти з дерева; оборонна						
11. «ПІТОВІШЕ НІ МУРІ», кін. XVI – поч. XVII ст., потовшені – 1655–1658 рр						застали примурованого мурів 179 ліктів (106,7 м)		Відображені зі спотвореннями	Відображені вірно, червоним кольором	«Цегляний мур», відображені точно	«Понижені цегляні мурування», блідо-рож. коль.
12. ПІВНІЧНИЙ АНГУЛ. 1655–1658 рр						шанці новий перед Новою Брамою протяжністю 132 лікті (78,7 м); оборонна		Зображений невідповідно	Відображений вірно, червоним кольором	«Муровані ескарпи, вищі за 3 кляфтери»	«казематні овані, шанці, які далі стоять»
13. СХІДНИЙ АНГУЛ. 1655–1658 рр						шанці новий – при Старій Брамі, одержаний, протяжністю 175 ліктів (104,3 м)		Відображений спрощено		Відображений неточно	

14. НОВА БРАМА ВІД МІСТА, 1627–1658 рр.					Від рогу замку до міста вниз прохід прокладено із двома баштами; піша комунікація	Нова брама: в'їзна, оборонна	брама в мурі на кінцях воріт без жодних замків; в'їзна	Відображе на неточно	Не чітка, вузький пробір у стіні	Показана вірно у вигляді двоportal	Вузький розрив у стіні
15. ОФІЦИНА-РЕЗИДЕНЦІЯ до 1582 р. перебудови XVII–XVIII ст.		Кімната підстарости, мальована кімната, мала світличка, інша кімната, спіжарня, дім новий;		Будова довга, обіч від неї дев'ять комор, башточка мала, до якої прибудова нова			Офіцина із тесаного ялового дерева, підмурована, з шістьма коминами мурованими; житлова				

Додаток 2. Виписки із першоджерел

ДОКУМЕНТ 1. Інвентар Галицького староства 1582 р. з описом замку.

Наперед, входячи до замку, **перша брама**, до якої є ворота з хвірткою на залізних завісах, на них є дві колодки і клямка з ретязем² скобами³. Від тої брами до другої брами є **міст мурований на стовпах, (філярах⁴)**, порядно побитий гонтами до мурованої башти, в якій ворота подвійні із залізними засувами. Поруч тих воріт є хвіртка з ретязем і скобою. У тій брамі нагорі (наверху) склеп⁵. До нього – добрі двері (із) залізним замком, у тих дверях велика московська колодка і ланцюг, котрий завішений через двері для замикання колодкою. У тому склепі – дві скрині із земськими книгами, а третя скриня – з гродськими книгами. Там же в того склепу залізні грати у вікнах. Біля того склепу стоять дві мортири⁶. У тій брамі внизу шість склепів, до яких ідуть двері на дерев'яних завісах із ретязем і скобою. Перший склеп, у котрому замкнені зем'янські речі, у нього двері з ретязем і скобою. Другий склеп – у нього двері, ретязь, скоба і колодка. У ньому – три барили гарматного пороху, куль гарматних кам'яних – 195, куль гарматних олов'яних – 199, гаківничних⁷ куль – десять коп⁸, рушничних куль – 18 коп, гаківничних форм з бронзи – 9, гарматних форм⁹ з бронзи – дві, залізних каганців – три, залізних ціпів – два; шоломів – два; залізних рукавиць – три, залізне заруків'я¹⁰ – одне і штучка свинцю. Третій склеп – порожній, був замість сіней між тими двома. Четвертий склеп нижче (знаходився), до нього – грати і ретязь. П'ятий склеп: у нього – добрі двері та ретязі зі скобами. Шостий склеп: у нього – двері, ретязь і скоба, що замкнений зем'янською колодкою. Над тими склепами – велика мурована світлиця, до котрої, ідучи нагору, добрий вихід. У того виходу наверху – грати на залізних завісах. У тій світлиці – сучкуваті двері, у котрих клямка¹¹ – гантаба¹², залізний добрий замок. У тій кімнаті навколо лави – один стіл, три великих вікна, їхні шиби, вправлені у свинець¹³, були недобрі, піч – зелена полив'яна добра. Біля тієї кімнати – склеп, до якого є сучкуваті двері (з) простим залізним замком на залізних завісах і гантабою. Стіл – один, там же дві недобрі шиби, вправлені у свинець, лави довкола стіни. З того склепу до потрібної коморки (ведуть) сучкуваті двері на залізних завісах з ретязем, гантабою і клямкою. Нагорі, йдучи під дах, де овес тримають, у вході добрі двері на дерев'яних завісах, скоба ретязь. Там же на тому верху є дві засіки для зсипання збіжжя. Від тієї башти іде міст до **третьої брами**, на котрому (ktorem – цьому) мості є пушкарня, у якої є двері на залізних завісах, ретязь, скоба і колодка. Там же осаджених гаківниць – 28, гаківничних неосаджених дул – три, гаківничних опалих дул – дві, київ – чотири, мідних кіз¹⁴ – чотири, одна коза була понищена під час тривоги; осаджених губчастих рушниць¹⁵ – 27,

² Ретязь - короткий ланцюжок на дверях.

³ Скоба - гачок на дверях, на який закладають ретязь.

⁴ Філяр - архітектурна підпора, колона; переносно: підпора, фундамент.

⁵ Склеп - кімната зі зводами чи арками (склепіннями).

⁶ Мортира - тип гармати з коротким стволом для навісної стрільби, що призначалася головню для руйнування міцних оборонних споруд. Застосовувалася упродовж XV - середини XIX ст.

⁷ Гаківниця - довга і важка рушниця великого калібру, з гаком під стволом, вживана в XVI-XVI ст.

⁸ Коп - лічильна одиниця що дорівнює 60

⁹ Гаківнична та гарматна форма - форми для відливання куль для гаківниць: та гармат.

¹⁰ Заруків'я - частина залізного обладунку, що захищала руку від ліктя до долоні.

¹¹ Клямка - дверна ручка.

¹² Гантаба (антаба) - ручка дверей, щоб потягнути при відчиненні, часто у вигляді декоративного кола.

¹³ Шиби, вправлені у свинець - ідеться про техніку виконання віконних вітражів.

¹⁴ Коза - тут: опора виделкового типу, що використовувалася для підтримки гаківниць, рушниць тощо.

¹⁵ Губчаста рушниця - вид ручної зброї домодерного часу, постріл з якої відбувався через піднесення підпаленого труту або губки.

Порохівниць гаківничних посполитих – 32; одна нитяна мотузка з двома латунними колесиками, десять списів, два мечі для драбів¹⁶. Над пушкарнею є три коморки, у них двері добрі на завісах.

Кухня. До тієї кухні двері на завісах, довкола лави. Там же стіл, одне дерев'яне корито (svothfass)¹⁷, піч для готування. У тій же кухні є дві комори, до них двері на завісах, лави довкола, з двома скобами, і ретязь тільки в одній коморі і з однією клямкою. Біля тієї ж кухні нова пекарня, у сінях – комора, у ній двері на завісах, ретязь і скоба, сіни і чорна кімната, у ній двері на завісах, всередину скоба і ретязь, лави навколо. Три вікна, новомурована піч, довгий стіл. З кімнати (йде) комора, у ній двері із залізними завісами, ретязем і скобами. З сіней вихід нагору, поряд закриті двері на завісах, скоба і ретязь. Нагорі – дві комори, поділені дошками, добрі двері на завісах з ретязями і скобами. Одна комора є над пекарнею, а друга – над сіньми.

При вході до замку третя брама: в ній загальні ворота із хвірткою, в брамі скоба і ретязь, до хвіртки скобель і ретязь і клямка залізна. У тій брамі дві гармати і мортира, а до однієї гармати урвався шматок вкінці. Вийшовши з брами з лівої сторони – **комора**, де перед тим бував годинник. У ній двері на завісах, поряд з тією коморою **спіжарня**, де легуміни¹⁸ зберігають. У тій спіжарні двері на залізних завісах, скоба і ретязь, там же два засіки для зсипання муки, один – великий, а інший – малий. Великий чан для муки. **Друга спіжарня**, у котрій добрі двері на залізних завісах, ретязь і скоба, там же є п'ять засіків для зсипання збіжжя. **Третя спіжарня**, у якій є добрі двері на залізних завісах, скоба і ретязь. Там же дерев'яне корито (svotfasow) для зсипання овочів, два дзбани, усіх бочок і півбочок – 20. Над тими спіжарнями **канцелярія**, над якою дах недобрий. Там, ідучи нагору, вихід добрий з недобрим побіччям. У того виходу ганок недобре побитий. З ганку входить до канцелярії сіньми, до них двері добрі й належні, ретязь і скоба на завісах. У сінях скляне вікно, оправлене в дерево. З тих сіней кімната, у ній двері на залізних завісах. Там же, у тих дверях з обох сторін ретязі зі скобами. Лави довкола, столів – три, скляних вікон, оправлених у дерево – чотири, недобрих – два, біла добра піч. Навпроти тієї кімнати комора, у ній двері на залізних завісах, ретязь і скоби. Там же один стіл, скляних вікон, оправлених у дерево – два недобрих. Над брамою – чотири комори, входить до них сіньми. У них двері на залізних завісах, у тих сінях унизу дві комори, у яких добрі двері на залізних завісах, в одній коморі – добрі ретязь, скобель і замок; у ній знаходяться зем'янські речі. Біля неї друга комора з двома ретязями й однією скобою. Над тими коморами – дві інші комори, до них є добрий вихід, в одній коморі – добрі двері на завісах, у тих дверях скоба і ретязь, у другій коморі добрі двері на залізних завісах, ретязь і скоба.

У куті за ставком вежа. У неї унизу – **комора**, у ній добрі двері на залізних завісах, ретязь і скоба. Там є засік для зсипання солодів. Над тією коморою світличка, до неї добрі двері на завісах, чотири вікна, добра нова біла піч, один стіл, одна лавка при одній стороні. З тієї кімнати (виходить) потрібна комірка, у ній добрі двері на завісах, ретязь і скоба. **Біля тієї вежі є інша вежа**, у ній – **комора**. Вийшовши з брами, по правій стороні **драбська кімната**, до тієї кімнати йдеться сіньми, до яких добрі двері на завісах. У тій драбській кімнаті – двері на залізних завісах, мурована піч і довга лава. У сінях – тераса, до якої є грубий ланцюг і колодка при ньому, в тієї ж тераси – дверцята на залізних завісах, ретязь і скоба. Там же вбік, на долині є п'ять добрих комор. У тих коморах є двері на залізних завісах, ретязі і скоби, у тих коморах є замкнені зем'янські речі.

¹⁶ Дараб – найманий вояка, сторож.

¹⁷ Очевидно, йдеться про. дерев'яне корито.

¹⁸ Легуміни – тут: городні бобові культури – горох, боби, сочевиця, інші овочі, а також крупи.

Над тими коморами. Спереду від брами – **кімната**, у якій мешкає підстароста. Там же є лави довкола, три скляні шиби, оправлені в дерево, добрі. Один стіл, одна лавка, піч біла недобра. Там же двері на залізних завісах, два ретязі, одна скоба і клямка. Перед тією кімнатою – сіни, у них добрі двері на завісах, ретязь і скоба. У тих сінях дві перегороджені комори, в одній коморі – добрі двері (із) залізними завісами, скоба, ретязь і вікно. З тієї комори є потрібна комірка, у якій є добрі двері на залізних завісах, ретязь і скоба. У другій коморі добрі двері на завісах, до них є ретязь, скоба і клямка. Біля тих комор є новий ганок, перед мальованою кімнатою. У того ганку з обох сторін – добрі двері на завісах, у них скоби, ретязі, клямки й антаби. Там же і три скляні добрі шиби, оправлені у свинець, і лави по одній стороні. З ганку – кімната, у ній похилі двері на залізних завісах, добрий залізний замок, клямка й антаба. Там же біля лави, три столи, два дерев'яних столики, служба, полив'яна зелена піч, шість вікон, оправлених у свинець, поміж яких є кілька недобрих. З тієї мальованої кімнати (йде) мала світличка, зелені двері до неї похилені на залізних завісах, ретязь і скоба, дві антаби і клямка, добрий, ригльований замок. Там же лави і зелена полив'яна піч, і одне скляне вікно, оправлене у свинець, недобре. З тієї кімнатки (йде) комірка, двері на залізних завісах, скоба і ретязь. У тій коморі – добре вікно. З тієї комори (йде) потрібна комірка, у ній добрі двері на залізних завісах, З тієї мальованої кімнати (йде) інша кімната, у якій зелені похилені двері на залізних завісах, клямки з обох сторін, антаби, ретязь і скоба. Там же лави довкола, дві скляні недобрі шиби, оправлені у свинець, полив'яна зелена піч, один стіл. Там же з тієї кімнати (ведуть) двері до кімнатки, похилені зелені, на залізних завісах, клямка й антаба, ретязь і скобель, замок залізний майже добрий. У тій кімнатці – велике ліжко, лава, два недобрих вікна, одне скляне вікно, оправлене у свинець, а друге – у дерево. У тій кімнатці потрібна комірка, до неї двері на залізних завісах, ретязь скоба.

Спіжарня, де була спершу пекарня. До неї (йдуть) двері на залізних завісах, скоба і ретязь. У спіжарні солонини тридцять шматків, сала – двадцять. Над тією пекарнею або спіжарнею, покої були його мосці пана воєводи, у них двері на залізних завісах, скобель, клямка, антаба. Там же дві шиби, оправлені у свинець, полив'яна піч, довкола лави, один стіл. З тієї світлиці (йдуть) сіни, у яких двері на залізних завісах, замок, антаба, недобре вікно, лави довкола. З тих сіней (іде) комора, до неї двері на залізних завісах, замок, антаба, недобре скляне вікно, оправлене у свинець. Там же є комин. З тієї комори (йде) потрібна комірка, до неї двері з ретязем.

Новий дім біля тих же покоїв. Перед ним є ганок, на котрому є лави довкола, один стіл. Входячи до того дому, двері на залізних завісах, у них добрий залізний замок, клямка, ретязь і скоба. Сіни, два скляних вікна, оправлених у свинець, сіни, кімната, у ній – добрі двері з усім на залізних завісах і замок. Там лави довкола, зелена піч і комин. Там же шість шиб, оправлених у свинець, стіл, дві лавки. З тієї світлиці (йде) кімната, до неї двері на завісах з усім, і ганок. З тієї кімнати (йде) потрібна комірка і двері на завісах з усім. Із сіней нагору перегороджений вихід, двері на завісах, скоба і ретязь і залізний замок.

Комори під тим домом. Під тією спорудою є дев'ять комор, у яких мешкали люди, у них двері на завісах, у деяких є скоби і ретязі, у деяких немає. Там же далі є дві стайні, котрі руйнуються, на них поганий дах.

Вежа мурована. Внизу на тій вежі є пивниця, у якій добрі подвійні двері на залізних завісах, скоба і ретязь. Там же є перебудована пивниця, у якій двері, ретязь і скоба. Над тим же склепом є інший, до которого є двері на залізних завісах, ретязь і скоба. Там же перед тим склепом є комора, поділена дошками. Середній склеп, у нього – подвійні двері на залізних завісах із ретязем і скобою, у якому є зем'янські речі.

Там же є в замку **світлиця провентових писарів**¹⁹ і сіни з усім. Піч добра, один стіл, лави довкола, дві скляні шиби, оправлені в дерево, двері на завісах, у них ретязі й скоби, Неподалік тієї кімнати є комірка, двері на завісах, ретязь і скоба.

Студня є в замку, над нею добре побитий дах, коло з двома відрами і линва.

Бровар у замку, там є пивне начиння, добрий котел, два великі добрі чани, три дерев'яних корита, корито під чани, інше корито, де свиням (їжу) запарюють.

Коси для хмелю, над тим броварем дах недобрий.

Під замком солодівня. До тієї солодівні добрі двері, скоба, ретязь і колодка, добра мурована піч і сітки, на яких сушать солод. Там же є комора, у котрій росте солод і корито велике, й інші потреби, належні до солодівні. З тієї ж солодівні виходить плати дев'ять злотих на рік. Гумна²⁰ не додано з фільварків, бо їх пан староста заплатив. Під замком є **огороджена стайня**, при тій стайні **кузня добра**. До замку три брами. **Джерело:** AGAD w Warszawie, Z. 7.4. Sygn. 79. K. 96-99. Публікація документа у виданні: Капраль М., Стасюк А. Інвентар Галицького замку 1582 р. // Галич. Збірник наукових праць. – Вип. 7. – Івано-Франківськ, 2022. – С. 143-164.

ДОКУМЕНТ 2. Реляція Львівського архієпископа Д. Соліковського 1600 р.

В місті знаходиться королівський замок. Староста місцевий Станіслав Влодек воєвода белзецький ревний католик. Свої переконання втілює в життя. Замок на високій горі. Костьол побудований на заощадження архієпископа вже в перший рік спалений татарами. У найпотужнішу і найбільшу замкову стіну колись вмуровано каплицю святої Катерини. У місті є парафіяльний костьол і добрий священник, який підтримує францисканських ченців. Їхній кляштор і костьол були зруйновані, тому архієпископ надав їм стару церкву святого Станіслава на пагорбі з колишньою цитаделлю, що отримало схвалення короля. Школа має добрих співців, хоча за національністю вони й українці. Існують релігійні товариства. 12 років тому створено товариство святої Анни, мало свою церкву святої Анни.²¹

ДОКУМЕНТ 3. Реляція Львівського архієпископа Ф. Піравського 1618 р., в якій засвідчено дату посвяти каплиці святої Катерини.

Львівський архієпископ Ф. Піравський в переліку католицьких святинь називає «каплицю святої Катерини на замку Галицькому. Фундована королем Зигмунтом Старим, посвячена 1533 р.»²²

ДОКУМЕНТ 4. Інвентар Галицького замку від 19 листопада 1627 р.

«Замок. Брама мурована, в ній «склеп», в якому книги земські і гродські ховають; на верху зала або ізба, без вікон і стелі, при ній іздебка, в якій писарі пишуть. При брамі 9 комор, в яких шляхта і міщани від ворога речі свої ховають. Будова довга, («w bok tego komor dziewiec») обіч від неї 9 комор, башточка мала, до якої прибудова нова; башта мурована і мур до костелу, в якому вівтар різаний з білого алебастру, в кінці башта з дерева. Від рогу замку до міста вниз прохід прокладено («chodzenie robite») із двома баштами; рив з півдня. Всі будівлі, як і башти великої і

¹⁹ Провентовий писар – чиновник який займався контролем із королівських маєтків.

²⁰ Гумно – тут збіжжя, зерно.

²¹ Relacje arcybiskupów lwowskich 1595-1794. Wydał Teofil Długosz. – Lwow, 1937. – 208 s. – S. 42-43.

²² Tomasz Pirawskiego relatio status Almae Archidioecesis Leopoliensis wydał Korneli Juliusz Heck // Materiały Historyczne. – T. 2 – Lwow, 1893. – S. 137.

швидкої потребують направи, бо дуже зруйновані. Озброєння: короткоствольні гармати – 2, мортирні гармати – 2, одна Напольська підстарости, стріляючи з добрими намірами, він заладував занадто багато пороху, так що вона розірвалася. Гаківниць мало бути 16, з яких виявлено тільки чотири, п'ята без ложа (несучого каркасу – 3. Ф.), барила пороху, великий чудовий залізний ланцюг»²³.

ДОКУМЕНТ 5. Люстрація Руського воєводства за 1661 р.

«Керуючись нашою повинністю, а також поданою від Державної скарбниці інструкцією, ми приступили до люстрації Галицького замку, в якому застали примурованого муру 179 ліктів, зокрема шанц новий – при Старій Брамі одернований, протяжністю 175 ліктів та інший новий шанц перед Новою Брамою протяжністю 132 лікті»²⁴. Виявилося, що на перебудову з власної кишені староста витратив 28500 злотих, на озброєння – ще 13700 злотих. Комісари обрахували витрачені А. Потоцьким кошти і йому було їх повернено з казни²⁵.

ДОКУМЕНТ 6. Опис замку за інвентарем Галицького староства 1767 р.

«Той замок над містом на горі навколо оточений муром з баштами, одні з них під час революції (вірогідно, комісари, які проводили інвентарний опис мали на увазі національно-визвольну війну 1648-1654 рр. – 3. Ф.) напівзруйновано, другі – стоять ушкоджені часом. До нього веде від міста дорога (ілюстр. 77, № 1). **Брама в мурі** (№ 2) на кшталт воріт без жодних замків. За нею праворуч на узгір'ї – **офіцина** * (№ 3), побудована з тесаного ялового дерева. З одної сторони підмурований, гонтами побитий, побиття потребує реставрації, з шістьма коминами мурованими, над дахом виведеними, з помальованою фациєю ** із гербом Пілава. До того флігелю ведуть сіни по горбушах з ялиці (слід читати: до флігеля ведуть сходи з дощок-горбуш з ялиці – 3. Ф.). Двері подвійні дубові, на завісах і гаках із ретяззю із засувками, в них (вірогідно – сінях, прим. 3. Ф.) два вікна зі скла тафльового *** з кватирками, що відчиняються, верхні розбиті вітром. З тих сіней ліворуч двері до других сіней – подвійні ялові на завісах і гаках, у яких (сінях – 3. Ф.), до покою, побудованому на стриху, є дерев'яні сходи. Сіни з одним вікном наполовину вибитим, з дверями на завісах й гаках і пілогою з тартиць (обрізків пиломатеріалів – 3. Ф.) укладеною. Повернувши до згаданих сінок, одне ціле вікно з кватирками, що відчиняються,

²³ *Balińskie M., Lipińskie T.* Starożytna Polska pod względem historycznym, geograficznym i statystycznym opisana. – Т. II. – Warszawa, 1844. – S. 696-697; Główniejsze miasta w Galicyi. Halicz // Dodatek Tygodniowy do Gazety Lwowskiej. – 1868. – 16 maja. – № 18. – S. 88-89; Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Т. 3. – Warszawa, 1882. – S. 17-18.

²⁴ Люстрація Галицького Староства 1661 р. // Архів AGAD. – Ф. 4. – Оп. 7. – Спр. 49. – S. 1-2. Режим доступу: http://agadd.home.net.pl/metrykalia/4/7/sygn.%2049/pages/1_4_0_7_49_0012.htm; Lustracja województwa ruskiego 1661-1665. – Cz. 3 : Ziemie halicka i chełmska / Wyd. E. Arłamowska, K. Arłamowski, W. Kaput. – Wrocław, 1976. – S. 3.

²⁵ Inwentarz Konstytucy Koronnych y W. X. Litewskiego: przez Macieia Marcyana Ładowskiego, ...od roku panskiego 1550 do r. 1683 krotko zebrany. A przez J. W. J. K. M. CI X. Jozefa Jędrzeia na Żaluskach Żaluskiego. w roznych mieyscach y cytacyach zkorygowany przydatkiem opuszczonych artykułow poprawiony y Supplementem obszernym od roku 1683 az do ostatniey Konstytucy Seymu 1726 inclusive opatrzoney. – Lipsk, 1733. – S. 43.

* Офіцина (пол. офісуна, лат. officina) – службова будівля, що не мала виходу на вулицю, крило палацу, або двору.

** Фацията – піддашся, бокова частина горища (іноді з вікном).

*** Шкло в тафлях – найдешевший м'який вид скла, який використовувався для засклення вікон. Витягувалось з печі з допомогою металевого прута й пресувалося до досягнення потрібної товщини – плоских тафель.

при яких (сінях – 3. Ф.) двері дубові, на завісах і гаках, до покою. Цей (покій – 3. Ф.) з трьома вікнами, з яких одного цілого нема. В другому в горі тільки вісім щиб, а в третьому не вистачає цілої кватирки. Камін у вигляді шафи. П'єц із полив'яних кахель. З того покою до гардеробу**** двері подвійні на завісах і гаках із замком із засувками. В ньому (гардеробі – 3. Ф.) два вікна. В тому покої біля п'єцу двері подвійні на завісах і гаках з засувками. До покою алькового****, в якому п'єц і камін, такі як і в першому покої, два цілих вікна з кватирками, що відкриваються. До двох гардеробок при алькові двері подвійні дубові, на завісах і гаках з замками і засувками. У них (двох гардеробках – 3. Ф.) по одному вікні, з кватирками, що відчиняються, у двох кватирках скла немає. З того покою до залу двері забиті, з сіней, описаних раніше, до зали ведуть подвійні двері на завісах і гаках, із замком і з засувками. В ній (залі – 3. Ф.) шафоподібний камін і піч із білих полив'яних кахлів. Чотири вікна з кватирками, в яких вибито десять щиб. Посередині двері старі з вікном на завісах і гаках з замком з засувками, половини скла немає. До креденсу***** із зали двері подвійні на завісах і гаках з замком і засувками залізними, перед ними грати столярської роботи на завісах і гаках із засувом і скобами. В тому покої (креденсі – 3. Ф.) два добрі вікна, з кватирками, що відчиняються, шафоподібний камін і кахельна піч. З цього креденсового покою до покою через присінок подвійні двері на завісах і гаках із замком і засувками. В ньому одне вікно, груба примурована до п'єцу, тильні двері на залізних завісах і гаках із залізним гачком. Повернувшись через залу до сіней ідемо в сінні двері ліворуч. Двері подвійні дубові на завісах і гаках. В покої два вікна з кватирками, три вибиті щиб, шафоподібний камін і біла полив'яна піч. З того покою до іншого ведуть двері подібні до щойно описаних. В ньому (покої – 3. Ф.) чотири вікна з кватирками, шафоподібний камін і білокахельний п'єц. У всіх цих покоях підлога і стеля укладені з тартиць. Віконниці з тартиць на залізних завісах і гаках.

На розі, неподалік від фари***** **башта чи вежа, названа шляхетською (№ 4)**, або скарбцем, у стінах має тріщини, дах побитий гонтами, двері подвійні на завісах і гаках з ретяззю і скобами залізними, за дверима зігнали сходи. Має п'єцик і камін, фрамуг віконних п'ять з ґратами залізними.

Верхня башта (№ 5). До неї сходи прогнили і провалилися. Двері на завісах з ретяззю і гаками з вертелом та скобами. Підлога провалилася, без вікон. Від неї, ідучи вздовж муру **каплиця (№ 6)** зі старими потрісканими стінами, що вимагає ґрунтового ремонту. До неї (каплиці – 3. Ф.) двері на завісах і гаках з ретяззю і скобами залізними. В ній вікон три. Вівтар великий Ісуса Христа коронованого. Менса***** мурована на три градуси. Стеля зігнала. До її муру **два архіви гродські і земські (№ 7)** примуровані, двері на завісах і гаках з замками із вертелом і скобами залізними. Кожне з трьох невеликих вікон з кватирками залізними. Біля муру комин мурований з вогнищем сам стоїть. На розі від Дністра **башта, де судові ізби бували (№ 8)**. Дах на ній гонтами побитий, але бурею напівзруйнований. Вікна повибивані. Тільки кілька тафлів залишилося в сінях та інших покоях. Вниз (вірогідно у **підвальні приміщення – 3. Ф.**) ворота подвійні на кунах залізних. У північному присінку двері ліворуч до склепу, на кунах залізних, на завісах і гаках зі скобами залізними. У ньому (першому підвальному приміщенні – 3. Ф.) два вікна з вертелом і скобами залізними, віконниці, у вікнах грати залізні. До другого

**** Гардеробна – кімната для зберігання одягу.

***** Альков – невелика житлова тупикова кімната, або її частина; як правило, суміжна з житловими, часто служила спальнею.

***** Креденс – в даному контексті кімнатка для меблів, призначених для зберігання посуду та іншого столового інвентаря й для офіціантів, що прислужують при столі.

***** Фара (нім. - Pfaffe, пол. - fara) – середньовічна назва парафіяльного костелу.

***** Менса – сакральний елемент католицького храму, верхня плита вівтаря.

склепу нижнього двері на завісах і гаках з ретяззю і скобами залізними, до нього сходи дерев'яні. Склеп інший бічний, званий тюрма, до нього двері на завісах і гаках з ретяззю. Інших склепів три. До них двері на завісах і гаках з вертелом і скобками залізними. Ті склепи муровані добрі і сухі»²⁶.

**ДОКУМЕНТ 8. «Plan zamku halickiego 1797 roku»
(«План Галицького замку 1797 року»)**

Експлікація:

a - «abzutragen Komender welche zustehen Thurn und Gemauer zuverbleiben hat» («колишня комендатура в мурованій з цегли башті»)

b - «Capel» («каплиця»), «Sacristei» («захристія»).

c - «asbzutragen Kommendes» («колишня комендатура»), «verfallenes mauerwerk» («цегляний мур»).

f - «abzutragen der alter Thurn» («залишки старої башти»).

g - «Caßamatirte Schanzen welche zustehen verbleiben hat» («збережені казематовані шанці»).

e - «Gemausersamt den Schloß; alte Schloß» (мури замку; старий замок).²⁷

²⁶ Інвентар Галицького староства 1767 р. // ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів. – Ф. 141 (збірка О. Чоловського). – Оп. 1. – №2147. – Арк. 3-7. Переклад Зеновія Федунківа.

²⁷ Archiwum Państwowe w Krakowie. – Inwentarz zespołu (zbioru) akt Teki Antoniego Schneidera. – Teka PL 1145. – Ark. 1 і зв.

¹Yurii Lukomskyi, ²Zenovii Fedunkiv

¹Associate Professor of the Department of Architecture and Restoration,
k. arch., Lviv Polytechnic National University,

Lviv E-Mail: skif@i.ua

Orcid: 0000-0002-2096-3272

²k. and. n., researcher Pick "Palace",

Ivano-Frankivsk

e-mail: zen21fed@gmail.com

Orcid: 0000-0003-2531-7293

**IDENTIFICATION AND FUNCTIONAL FEATURES OF OBJECTS
XVI–XVIII CENTURIES. HALYCH CASTLE BY HISTORICAL,
CARTOGRAPHIC AND ARCHAEOLOGICAL SOURCES**

© Lukomskyi Yu., Fedunkiv Z., 2025

Annotation

Based on the analysis of historical primary sources and early plans, the article addresses the problem of identification and functional features of defensive structures, fortification works, as well as civil, sacral, and economic buildings within the territory of the Halych Castle during the period of its active use as a defensive citadel, an economic-administrative center, and a judicial hub. The results obtained from the analysis of 15 selected significant objects make it possible to fully identify seven of them and to refine the localization of the remaining eight. The article proposes the unification of proper names of the objects, clarifies the relative chronology of their appearance and functional designation throughout their existence. A new interpretation of the text of the Lustration of the Ruthenian Voivodeship of 1661 is provided: the meanings of the terms “prymurovani mur” (reinforced wall), “shants novyi pered Novoiu Bramoiu” (new rampart in front of the New Gate), and “shants novyi pry Starii Bramii” (new rampart at the Old Gate) have been clarified, their locations identified, and respective proper names proposed: Reinforced Walls, Northern Angle, and Eastern Angle. The study establishes a rather dynamic transformation of the fortifications and the related relief of the starosty’s castle during the second half of the 16th century through the late 1650s. These changes included the replacement of wooden-and-earthen defensive works with stone fortifications, the appearance of a new entrance from the town side, the relocation of both defensive and residential-economic objects and their functions, as well as substantial advancements in the defense system. At the same time, large-scale earthworks were undertaken, which complicate the research and scholarly reconstruction of the earlier stages of the castle.

Keywords: *Halych, starosty’s castle, Inventory of the Halych Castle, Lustration of the Halych Starosty, Noble Tower, “stone tower”, “old tower”, Chapel of St. Catherine.*